

Kompetencje kluczowe w edukacji wczesnoszkolnej

Magdalena Bogusławska

Pierwszoklasista wie, rozumie, potrafi...

Jak rozwijać kompetencje kluczowe na etapie edukacji wczesnoszkolnej?

Warszawa, 3-4 września 2014 r.

Plan wystąpienia

1. Czym są kompetencje kluczowe?
2. Kompetencje kluczowe w podstawie programowej dla klas I-III
3. Próby badań, czyli - co wiemy o poziomie kompetencji kluczowych wśród uczniów?

Geneza

E. Cresson i P. Flynn (red.), Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia „Nauczanie i uczenie się – na drodze do uczącego się społeczeństwa”, WSiP, Warszawa 1997.

”Każdy powinien zostać przygotowany do ponoszenia odpowiedzialności za kształtowanie własnych kwalifikacji, w różnorodnych, możliwie jak najbardziej elastycznych formach kształcenia i doskonalenia”.

Filary edukacji

Cztery filary edukacji, na których poszczególne Państwa konstruowały systemy edukacyjne i programy.

- ✓ Uczyć się, aby żyć wspólnie z innymi.
- ✓ Uczyć się, aby wiedzieć.
- ✓ Uczyć się, aby działać.
- ✓ Uczyć się, aby być.

Dlaczego kompetencje kluczowe?

- Dążenie do powiązania edukacji z życiem i z przyszłością.
 - Uczenie się przez całe życie jako warunek powodzenia w życiu.
-
- ✓ Zalecenie Parlamentu Europejskiego jako przejaw troski o przyszłość Europejczyków.
 - ✓ Kompetencje kluczowe jako narzędzie i przedmiot programu uczenia się przez całe życie.
 - ✓ Kompetencje kluczowe jako cele kształcenia i wychowania w polskiej szkole.
 - ✓ **Kompetencje kluczowe jako przesłanka dla kształtowania postaw nauczycieli wobec uczenia się uczniów.**

Czym są kompetencje kluczowe?

Kompetencje zdefiniowano w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) jako połączenie:

- wiedzy,
- umiejętności,
- postaw odpowiednich do sytuacji:
 - uważanych za niezbędne dla potrzeb samorealizacji,
 - aktywnego obywatelstwa,
 - integracji społecznej,
 - zatrudnienia.

**Kompetencje kluczowe to ramy
określające nowe umiejętności podstawowe
uzyskiwane w procesie uczenia się przez całe życie.**

Osiem kompetencji kluczowych

1. Porozumiewanie się w języku ojczystym.
2. Porozumiewanie się w językach obcych.
3. Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne.
4. Kompetencje informatyczne.
5. Umiejętność uczenia się.
6. Kompetencje społeczne i obywatelskie.
7. Inicjatywność i przedsiębiorczość .
8. Świadomość i ekspresja kulturalna.

Osiem kompetencji kluczowych - cechy

- Wszystkie są jednakowo ważne dla rozwoju osobistego.
- Niektóre są przekrojowe lub interdyscyplinarne (np. znajomość technologii informacyjno-komunikacyjnych, przedsiębiorczość, umiejętności obywatelskie, ekspresja kulturowa).
- Są ze sobą powiązane lub się częściowo pokrywają. Umiejętności wynikające z jednej, wspierają biegłość w innej:
 - Umiejętności językowe (sprawność, czytania, pisanie), matematyczne i umiejętności w zakresie (TIK) to podstawa uczenia się;
 - Umiejętność uczenia się sprzyja wszelkiej innej aktywności edukacyjnej.
- Niektóre sprawności są kluczowe dla wszystkich ośmiu kompetencji (np. krytyczne myślenie, kreatywność, inicjatywność, rozwiązywanie problemów, ocena ryzyka, podejmowanie decyzji, kierowanie emocjami).

Porozumiewanie się w języku ojczystym

Zdolność wyrażania i interpretowania pojęć,
myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie
oraz językowej interakcji
w odpowiedniej i kreatywnej formie
w pełnym zakresie kontekstów społecznych i kulturowych
– w edukacji, pracy, domu i czasie wolnym.

Porozumiewanie się w językach obcych

Opiera się na tych samych wymiarach umiejętności,
co porozumiewanie się w języku ojczystym
na zdolności do rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć,
myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie
(rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie, pisanie)
w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych.

Wymaga też takich umiejętności,
jak mediacja i rozumienie różnic kulturowych.

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne

Kompetencje matematyczne to umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji. Obejmują zdolność i chęć wykorzystywania matematycznych sposobów myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, konstrukty, wykresy, tabele).

Podstawę stanowi należyte opanowanie umiejętności liczenia.

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne

Kompetencje naukowe odnoszą się
do zdolności wykorzystywania zasobu wiedzy i metodologii
do wyjaśniania świata przyrody,
w celu formułowania pytań
i wyciągania wniosków opartych na dowodach.

Za kompetencje techniczne uznaje się stosowanie tej wiedzy
i metodologii w odpowiedzi na postrzegane potrzeby ludzi.

Kompetencje w zakresie nauki i techniki obejmują
rozumienie zmian powodowanych przez działalność ludzką
oraz odpowiedzialność poszczególnych obywateli.

Kompetencje informatyczne

Obejmują umiejętność i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w edukacji, pracy, czasie wolnym.

Opierają się na podstawowych umiejętnościach w zakresie TIK:

wykorzystywaniu różnorodnych narzędzi i ich oprogramowania (komputerów stacjonarnych, laptopów, tabletów, smartfonów) do uzyskiwania, krytycznej oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu.

Umiejętność uczenia się

Zdolność konsekwentnego i wytrwałego uczenia się,
organizowania własnego procesu uczenia się,
efektywne zarządzanie czasem i informacjami,
zarówno indywidualnie, jak i w grupach.

Obejmuje świadomość własnego
procesu uczenia się i potrzeb w tym zakresie,
identyfikowanie dostępnych możliwości
oraz zdolność pokonywania przeszkód
w celu osiągnięcia powodzenia w uczeniu się.

Oznacza nabywanie, przetwarzanie i przyswajanie nowej
wiedzy i umiejętności, a także umiejętne korzystanie
z wcześniejszych doświadczeń.

Kompetencje społeczne i obywatelskie

Kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe, obejmujące zachowania przygotowujące do uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, a także rozwiązywania konfliktów.

Obejmują zdolność do empatii, wykazywania się tolerancją, porozumiewania się w różnych środowiskach, negocjacji, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, umiejętności współpracy, asertywność i prawość.

Kompetencje społeczne i obywatelskie cd.

Obejmują znajomość współczesnych,
jak i głównych wydarzeń i tendencji w narodowej, europejskiej
i światowej historii,
zdolność do zaangażowania w działania publiczne,
poszanowanie praw człowieka, w tym równości, jako podstawy demokracji,
uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup
etnicznych.
znajomość integracji europejskiej oraz struktur UE,
świadomość różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie.

Kompetencje obywatelskie przygotowują do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych i politycznych oraz poczuwanie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa.

Inicjatywność i przedsiębiorczość

Zdolność do wcielania pomysłów w czyn,
w tym do planowania przedsięwzięć
i ich realizacji zgodnie z zamierzeniami.

Obejmują kreatywność, innowacyjność,
umiejętność oceny własnych mocnych i słabych stron,
gotowość do podejmowania ryzyka.

Wskazuje także na znaczenie świadomości zagadnień etycznych
związanych z przedsiębiorstwami,
znajomość zasad działania gospodarki,
w tym zagadnienia stanowiące kontekst pracy i dotyczące życia ludzi.

Świadomość i ekspresja kulturalna

Świadomość lokalnego, narodowego
i europejskiego dziedzictwa kulturalnego
oraz jego miejsca w świecie

Docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei,
doświadczeń i emocji
za pośrednictwem szeregu środków wyrazu
(muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych).

Kompetencje kluczowe a podstawa programowa I-III

na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji,

Główne cele edukacji wczesnoszkolnej:

- wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym;
- przygotowanie ucznia do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą;
- kształtowanie u dziecka umiejętności odróżniania dobra od zła;
- rozwijanie u ucznia świadomości przynależności społecznej do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej;
- kształtowanie u dziecka umiejętności rozumienia konieczności dbania o przyrodę;
- kształtowanie u ucznia systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych mu do poznawania i rozumienia świata oraz radzenia sobie w codziennych sytuacjach;
- zdobycie przez dziecko wiedzy i umiejętności umożliwiających kontynuowanie nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej.

*

Kompetencje kluczowe a podstawa programowa I-III

na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji

Z celów głównych wywodzą się cele szczegółowe, związane nie tylko z tradycyjnymi kompetencjami przedmiotowymi, ale też ze zdobywaniem przez uczniów umiejętności przekrojowych (ponadprzedmiotowych).

Przykładowymi umiejętnościami niezbędnymi do osiągnięcia wysokiego poziomu wszystkich ośmiu kompetencji są:

- myślenie krytyczne,
- rozwiązywanie problemów,
- rozumienie i kierowanie własnymi emocjami,
- kreatywność, podejmowanie inicjatyw,
- decydowanie,
- ocena ryzyka,
- czytanie, pisanie, liczenie.

Cele szczegółowe w zakresie porozumiewania się w języku ojczystym na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji

Uczeń kończący klasę trzecią:

- potrafi komunikować się z innymi ludźmi (dziećmi i dorosłymi), werbalizować sytuacje i zdarzenia;
- posiada umiejętności – słuchania, mówienia, czytania, pisanie – jako form komunikowania się i potrafi wykorzystać te umiejętności w różnych sytuacjach życia codziennego;
- jest przygotowany do odbioru literatury dziecięcej, sztuki filmowej i teatralnej;
- jest przygotowany do korzystania z różnych źródeł informacji opartych na słowie pisanym;
- uczestniczy aktywnie w małych formach teatralnych i wykorzystuje je do wyrażania własnych emocji;
- potrafi twórczo posługiwać się słowem mówionym i pisanym;
- ma zasób słownictwa pozwalający na poprawne komunikowanie się, w tym zadawanie pytań, przedstawianie własnego punktu widzenia i własnych opinii;
- rozwija język mówiony i pisany z uwzględnieniem aspektu semantycznego, składniowego, fonetycznego, fleksyjnego, słownikowego i poprawnościowego języka oraz mowy wiązanej;
- zna takie gatunki literatury dziecięcej, jak: baśnie, bajki, legendy, opowiadania, wiersze, komiksy, powieści.

Cele szczegółowe w zakresie porozumiewania się w języku obcym **na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji**

Uczeń kończący trzecią klasę:

- rozumie proste polecenia i reaguje na nie we właściwy sposób;
- rozumie proste pytania dotyczące poznanych słów i zwrotów;
- udziela odpowiedzi na proste pytania; rozumie wypowiedzi ze słuchu;
- posługuje się zwrotami stosowanymi na co dzień;
- Rozumie, wzbogacony gestem lub obrazem, sens historii, baśni, opowiadań;
- rozumie sens prostych dialogów w historyjkach obrazkowych, nagraniach audio i wideo;
- bierze udział w scenkach teatralnych, śpiewa, recytuje;
- nazywa obiekty w najbliższym otoczeniu;
- czyta symbole, znaki, piktogramy, czyta ze zrozumieniem proste wyrazy i zdania;
- przepisuje wyrazy i zdania;
- korzysta z różnych źródeł wiedzy: słowników obrazkowych, książek, środków multimedialnych, innych zaproponowanych form kontaktu z językiem obcym;
- wie, że ludzie posługują się różnymi językami, a porozumiewanie z nimi jest możliwe dzięki nauce ich języka.

Cele szczegółowe w zakresie kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji

Uczeń kończący klasę trzecią:

- umie posługiwać się danymi naukowymi oraz narzędziami i urządzeniami technicznymi do rozwiązywania problemów, osiągnięcia celu, podjęcia decyzji;
- potrafi formułować wnioski i oceniać wyniki na podstawie dowodów;
- stosuje poznane zasady i procesy matematyczne, wybiera różne strategie rozwiązywania problemów;
- wykazuje aktywną i twórczą postawę wobec problemów matematycznych, dostrzega, nazywa i formułuje problemy matematyczne w sytuacjach mu bliskich oraz posługuje się prostymi strategiami w toku ich rozwiązywania;
- potrafi liczyć; rozumie w sposób matematyczny;
- zna miary, struktury i operacje matematyczne, rozumie pojęcia i terminy matematyczne;
- potrafi zastosować wiedzę matematyczną w codziennych sytuacjach życiowych;
- zna podstawowe zasady rządzące naturą; rozumie wpływ nauki i technologii na świat przyrody;
- zna zarówno korzyści, jak i zagrożenia dla świata związane z rozwojem techniki i nowoczesnych technologii; dostrzega różnorodność świata przyrody.

Cele szczegółowe w zakresie kompetencji informatycznych na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji

Uczeń kończący klasę trzecią:

- posługuje się narzędziami informatycznymi;
- potrafi wykorzystać technologie informacyjno-komunikacyjne;
- potrafi dostrzec, wyszukać, selekcjonować, porządkować, gromadzić, wykorzystywać informacje;
- wie, jakie zagrożenia niesie ze sobą korzystanie z komputera, Internetu, multimediów dla zdrowia, relacji społecznych, prywatności

Cele szczegółowe w zakresie umiejętności uczenia się **na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji**

Uczeń kończący klasę trzecią:

- zna swoje mocne i słabe strony;
- rozwija swoje zdolności i zainteresowania;
- zna strategie pomocne w uczeniu się zgodne z własnymi potrzebami;
- samodzielnie poszukuje rozwiązań w codziennych sytuacjach związanych z uczeniem się;
- potrafi prosić o pomoc w sytuacjach trudnych;
- wykorzystuje różnorodne sytuacje do działania;
- potrafi zaplanować własną pracę i ocenić jej efekty;
- dostrzega problemy do rozwiązania i wyciąga wnioski korzystne dla swojego działania;
- dokonuje wyborów;
- ma pozytywny stosunek do nauki.

Cele szczegółowe w zakresie kompetencji społecznych i obywatelskich **na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji**

Uczeń kończący klasę trzecią:

- współpracuje z innymi ludźmi, negocjuje, podejmuje decyzje, dokonuje wyborów; nawiązuje prawidłowe relacje społeczne;
- zna swoje miejsce w rodzinie, zespole rówieśniczym, społeczności i wspólnocie narodowej;
- angażuje się w działania na rzecz swojej grupy rówieśniczej, społeczności szkolnej i lokalnej;
- ma świadomość tożsamości kulturowej, historycznej, narodowej;
- ocenia swoje zachowanie, przewiduje jego skutki, wyciąga wnioski; przestrzega ustalonych norm i reguł zachowania;
- rozumie emocje i wyraża je w sposób społecznie akceptowany;
- rozwija postawę szacunku i tolerancji wobec innych ludzi; respektuje prawa innych ludzi;
- zna swoje prawa i obowiązki w rodzinie, społeczności rówieśniczej i lokalnej;
- potrafi odróżnić dobro od zła; zna i rozumie wartości etyczne, takie jak: dobro, prawda, piękno, sprawiedliwość, odpowiedzialność;
- rozwija postawę dbania o zdrowie i aktywność fizyczną; rozumie, czym jest zrównoważony rozwój.

Cele szczegółowe w zakresie inicjatywności i przedsiębiorczości na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji

Uczeń kończący klasę trzecią:

- komunikuje się z innymi ludźmi różnymi metodami;
- współdziała w zespole;
- planuje i organizuje pracę własną;
- ocenia ryzyko związane z własnym działaniem;
- samodzielnie podejmuje decyzje, wprowadza w życie pomysły, wyraża poglądy;
- identyfikuje i wykorzystuje swoje mocne strony;
- wykazuje inicjatywę i chęć działania;
- wykazuje się kreatywnością w różnych sytuacjach.

Cele szczegółowe w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej na podstawie: Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji

Uczeń kończący klasę trzecią:

- zna i wykorzystuje różne formy ekspresji twórczej;
- zna dzieła kultury;
- wyraża siebie w różnorodny sposób, wykorzystując swoje mocne strony;
- rozumie różnorodność oraz bogactwo kulturowe i językowe Europy i świata;
- rozwija kreatywność i wrażliwość estetyczną;
- jest otwarty na odbiór dzieł sztuki;
- wyraża uczucia, doświadczenia, idee różnymi środkami wyrazu artystycznego.

KOMPETENCJE KLUCZOWE – próby diagnozy

Źródła danych:

- Międzynarodowe badania kompetencji dzieci, młodzieży, dorosłych (TIMSS, PIRLS, PISA, PIAAC...)
- Krajowe ogólnopolskie badania (OBUT)
- Wyniki egzaminów zewnętrznych
- Badania zrealizowane w ramach projektów UE i innych ograniczonych inicjatyw (często na podstawie kwestionariuszy samooceny)
- WSiP i ORKE: Ekstraklasa, pilotaż badania kompetencji kluczowych, diagnozy na początek i koniec danego etapu edukacji.

Wnioski ogólne z badań ORKE i WSiP dla edukacji wczesnoszkolnej Kompetencje językowe

Czytanie

- Uczniowie lepiej radzą sobie z odczytywaniem prostych informacji niż ich przetwarzaniem interpretowaniem, wnioskowaniem.
- Trudności sprawia im ich selekcja, polegająca na odróżnieniu informacji ważniejszych od drugorzędnych oraz uogólnienie wniosków na podstawie łączenia i porównywania informacji.
- Za najtrudniejsze należy uznać zadania związane z określaniem funkcji poszczególnych elementów tekstu – dotyczą one bowiem także poziomu ponadtreściowego: intencji autora tekstu i funkcji określonych środków językowych i pozajęzykowych.

Pisanie

- Uczniowie stosunkowo lepiej radzą sobie z zadaniami sprawdzającymi umiejętność dobierania właściwych form językowych ze względu na treść i funkcję wypowiedzi. Nieco gorzej radzą sobie z opowiadaniem.

Wnioski ogólne z badań ORKE i WSiP dla edukacji wczesnoszkolnej Myślenie matematyczne

Uczniowie:

- znacznie lepiej radzą sobie z zadaniami typowymi niż nietypowymi,
- znacznie lepiej radzą sobie za stosowaniem umiejętności w sytuacjach prostych niż w zadaniach złożonych
- nieuwważnie czytają informacje podane w tekstach wprowadzających do zadań

Źródła:

- E. Cresson i P. Flynn (red.), Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia „Nauczanie i uczenie się – na drodze do uczącego się społeczeństwa”, WSiP, Warszawa 1997.
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE).
- Raport Eurydice, Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie, wyzwania i szanse dla polityki edukacyjnej, 2012
- Monika Zatorska, Drogowskazy wielointeligentnej edukacji, Warszawa 2014
- Kompetencje kluczowe drogą do kariery – poradnik realizacji projektu edukacyjnego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie
- Bożena Żurawska, Kompetencje kluczowe Informator dla rodziców i opiekunów, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Olsztyn 2010

Ośrodek Rozwoju Kompetencji Edukacyjnych

Magdalena Bogusławska

601 357 924

magdalena.boguslawska@orke.edu.pl

www.orke.edu.pl